

УДК 111.1:165

DOI: 10.18523/2617-1678.2026.17.3-9

Циба В. М.

<http://orcid.org/0000-0003-4107-3778>

Почепцов Н. О.

<http://orcid.org/0009-0008-6886-6915>

ПРО «ОНТОЛОГІЧНИЙ МІНІМУМ» ЯК ФУНДАМЕНТ ФІЛОСОФІЇ ТА ДОВЕДЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ ІСНУВАННЯ ВІЧНОГО СУЩОГО

Цю розвідку присвячено проблемі пошуку фундаменту філософії та обґрунтуванню концепції «онтологічного мінімуму» як такого неспростовного засновку, а також доведенню необхідності існування вічного суцього. У статті розглянуто твердження «щось є» (яке становить зміст «онтологічного мінімуму») як найзагальніше неспростовне положення, яке є мінімально можливим і водночас необхідним засновком для побудови будь-якої онтологічної та епістемологічної системи суджень. Доведено, що твердження «онтологічного мінімуму» має аподиктичний характер і є цілком невразливим щодо скептичних або інших подібних контраргументів, тим самим забезпечуючи можливу достовірність знання щонайменше на найфундаментальнішому рівні міркування. Спираючись на беззаперечність основоположного засновку, яким є «онтологічний мінімум», у статті продемонстровано, що без нього доведення необхідності існування вічного суцього стає неможливим. Показано, що заперечення факту існування подібного суцього з необхідністю призводить до логічної суперечності, що підважує істинність вихідної преміси. Розглядаються також онтологічні наслідки, до яких веде виснування, отримане під час аналізу онтологічного мінімуму. Особливе значення припущення про наявність неусувного «вічного суцього» полягає у його несуперечливості та тотожності поняттю підстави судження. На прикладі міркування про онтологічний мінімум окреслено глибоке відношення між поняттями онтології, епістемології та метафізики. Критика цих понять і положень, які можна побудувати на них з урахуванням базового твердження «щось є», пояснює тяглість західної філософської традиції.

Ключові слова: епістемологія, метафізика, пропозиційні змісти, концептуалізація, сприйняття, референція, онтологічний мінімум, фундамент філософії, вічне суще, скептицизм, необхідне існування, можливий світ, доведення, способи існування, причина.

Вступ

Однією з ключових проблем епістемології є проблема існування, або проблема реальності. З одного боку, доведення існування зовнішніх речей, які ми маємо можливість сприймати, прямо пов'язане з обґрунтованістю наших переконань, а з іншого, змісти цих переконань, на яких базується емпіричне знання, вимагають наявності предметної кореляції. Якби речі поза нами не існували, ми не могли б сприймати та інтерпретувати сприйняте. Якби речі поза нами були *всього лише* екстеріо-

ризацією наших уявлень, ми не мали б змоги вияснити, на яких засадах будуються пропозиційні змісти наших висловлювань. Адже будь-яка когнітивна пропозиція, хоча і є завжди результатом *чисісь* когнітивної активності, все ж містить у собі загальне, яке робить певне твердження істинним або хибним, підставовим або, навпаки, безпідставним не тому, що особа висловлює ту чи ту пропозицію в певний спосіб, а якраз тому, що «правильно зрозуміти» означає продукувати речення з адекватним пропозиційним змістом (Chisholm, 1989, p. 62). Отже, семантичний критерій знання з

необхідністю вимагає наявності об'єктів, з якими ми зіставляємо сказане, кажучи, що ми «знаємо» (Russell, 1940, pp. 71–73). Інша справа — існування фікційних об'єктів, які в той чи той спосіб відсилають до матеріальної предметності.

У кожному разі проблематика умов набуття знання виводить дослідника на суміжну проблему: *що* може існувати і, властиво, *що існує*? Коли особа заявляє «я знаю, що р», вона тим самим приписує тому, про що вона «знає», статус реального. І справа не тільки в етимологічному аспекті поняття «реальний»: латинський іменник *res* вказує на зовнішній відповідник сприйнятного, тоді як *realitas* — на множинність предметів чуття, не обмежених лише фізично-наявними речами (Х'юмер, 2024, с. 132).

Якби проблема існування (тобто незалежності речей від сприймача) була лімітована з'ясуванням семантичної коректності кожного з наших висловлювань про речі, значний масив утруднень епістемолог міг би без докорів сумління передати на розсуд логіка і тим самим звільнити себе від зайвих клопотів. Але, як відомо, так просто це не відбувається. Повноваження логіка та епістемолога мусять уживатися в одній особі, одному методологічному баченні. Реальність відсилає до того, що вже існує як тотожне собі, а проблема існування охоплює питання про те, що може мати статус реального. Отож ці дві теми нероздільні і навіть рівновалентні (Alston, 1999, pp. 227, 231).

Великим (хоча й позірним) полегшенням вказаного утруднення було би відокремити проблему реальності від проблеми існування на рівні сумісності концептуальних статусів цих понять. Припустімо, дехто каже:

A. Є щось, яке «не існує»;

a. Є таке щось, якому неможливо приписати постійне існування;

a'. Є образ Страшного суду, який не існує як об'єкт фізичного сприйняття.

Отже, про будь-яке дещо, яке «існує», можна висловитись так: існує *тільки* те, що має *x*-властивості, незалежні від *u*-властивостей сприймача. При цьому окреслені властивості повинні мати особливий онтологічний статус, адже є його фундаментальними (отже, неусувними) властивостями — такими, не припускати які ми не маємо права, якщо прагнемо зберегти досвід сприймання речі як не випадковий і повторюваний. Фундаменталь-

ність вказаних властивостей, своєю чергою, означає їхню просторово-часову визначеність (Strawson, 1985, pp. 90–91). Саме це і є передумовою існування будь-чого сприйманого людьми.

Це твердження можна розкласти на логічні пункти:

- 1) *x*-властивості є властивостями фізичними;
- 2) тільки фізичні властивості розпізнаються нашими чуттями щоразу як до певної міри *уже знайомі* та водночас як у дечому *незнайомі*;
- 3) ці *x*-властивості належні самим речам, а не нашому способу взаємодії з речами, інакше-бо різні сприймачі по-різному сприймали б тверде і м'яке, видиме і невидиме тощо;
- 4) *x*-властивості вказують на присутність свого субстрату в актуальному перцептивному полі;
- 5) втрата речами *x*-властивостей веде до унеможливлення сприймання.

У кожному з цих пунктів *x*-властивість є маркером самототожності предмета (Zagzebski, 1999, p. 98). Скажімо, без форми річ не буде доступною для сприйняття у фізичному просторі, без ваги річ не матиме придатності в доступі до неї чуттів і т. п. Як впливає зі сказаного, під базовими властивостями речей ми схильні розуміти їхні первинні характеристики, незалежні від позиції та епістемічних настанов того, хто перцепіює їх.

А проте, відношення сприймача до сприйманої речі є не менш важливим, зокрема в переході від *події* сприйняття до *концептуалізації* сприйняття. Цей перехід від дечого, що просто наявне перед нашим умом, витворює «цей дерев'яний стілець», «цю засмучену людину» тощо. У межах короткого вступу не час удокладнювати, чи є концептуалізація включеною до серії перцептивних актів як їх осереддя і яким саме чином; чи можливо мати до-концептуальний (до-предикативний) досвід ознайомлення з предметним світом і низку споріднених проблем (Williams, 2001, p. 109). Наразі важливо те, що питання про існування є засадничим і разом із тим, скажімо так, фоновим питанням усіх подальших розміркувань про змісти наших уявлень, пов'язаним із обстоюванням певної позиції в дискусії про каузальність референції (Плентінга, 2025, с. 198).

Викладання у НаУКМА в осінньому семестрі 2025/2026 навчального року дисциплі-

ни «Епістемологія» загострило означені вище питання з новою силою. Спробою бодай почасті відповісти на них, зокрема скориставшись апаратом формально-логічного опису та керуючись поняттєвою строгістю, є ця стаття. Вважаємо, що цей текст зацікавить не лише фахівців-філософів. Написаний здебільшого загальнодоступною мовою (виняток становить лише частина доведення), він закликає до дискусії та відмови від ілюзії розв'язаності проблеми по суті.

Авжеж, заявлений у статті підхід скидається на фундаменталістський (у розумінні сучасної епістемології), попри те, що сьогодні цей інтелектуальний тренд уже не є панівним. Але таке рішення, по-перше, є свідомим і впливає з базової настанови проти скептицизму, а до того ж, воно відповідає способові доведення основної тези; по-друге, пропонує поглянути на поняття фундаменту як остаточно недискредитоване та рятувнє, якщо воно щонайменше здатне відповісти на питання «як досягти нерандомних засад у теорії знання». За задумом авторів, зроблено крок назад — від покладення предметного існування до тези про існування як формальну умову предметності. Надаючи цьому поняттю мінімалістського забарвлення, ми хотіли б наголосити на неусувності онтологічного засновку у будь-якому твердженні про об'єкти. Спробуймо перевірити це припущення на прикладі аналізу поняття «онтологічний мінімум».

Про «онтологічний мінімум» як фундамент філософії

Філософія, будучи, безперечно, одним із найвищих і найгідніших занять людського розуму, водночас стикається з фундаментальною проблемою, що перешкоджає її перетворенню на те, чим вона мала б бути насправді — науку про «сущє як таке». Незважаючи на тривалу історію розвитку, філософське знання сьогодні (як і тисячі років тому) стоїть перед викликом радикального, «абсолютного» скептицизму. Постійна присутність цього виклику, не маючи, схоже, можливості його подолати, занурює епістемологію у стан, який Дункан Прічард у своїй однойменній роботі назвав «епістемічною тривоною» (epistemic angst), тобто станом дискомфорту від неможливості віднайти сталє філософське опортя (Pritchard, 2016, p. 11). Незадовільним виглядає такий стан

справ у філософії, в якому спроба дати їй надійне епістемічне опортя виявиться марною через наявність згаданого скептичного виклику. Однак віднаходження подібного «фундаменту філософії» не видається неможливим. Навпаки, ми можемо вказати на положення, яке має всі підстави вважатися неспростовним, ба більше, чия істинність є самоочевидною. Саме це положення, що його ми назвали «онтологічним мінімумом», і становить предмет подальшого розгляду.

Визначення «онтологічного мінімуму»

Оскільки, як було зазначено, предметом цієї статті є «фундамент філософії», слід дати йому визначення. «**Фундаментом філософії**» ми називатимемо таке твердження, яке неможливо заперечити, спростувати і яке одночасно є «мінімально необхідним» для всякого подальшого міркування. Разом із тим, «**мінімально необхідним**» ми називатимемо таке твердження, щодо якого неможливо навести жодне інше твердження, що було б так само беззаперечним і передувало б шуканому мінімуму з погляду його онтологічної необхідності.

Отже, таким фундаментом, на наш погляд, не може бути жодне інше положення, крім положення про «**онтологічний мінімум**», сформульоване у вигляді твердження: **щось є**. Краще розуміння змісту цього твердження спонукає до його уточненого формулювання: [щонайменше одне] **певне найзагальніше, неопредметнене сущє, що не вимагає уточнення ані формальних, ані якісних характеристик, є дійсно наявним, тобто — існує**.

Справді, на перший погляд, важко не погодитись з істинністю твердження: **щось є**. Проте необхідно розглянути й можливі контраргументи, спрямовані проти нього, аби ясным чином довести неспроможність скептичних заперечень підважити запропонований нами фундамент знання. Почати це спростування може впливати із заперечення нашого положення, зробленого давньогрецьким софістом Горгієм Леонтінським (у перефразуванні пізніми доксографами, зокрема Секстом Емпіриком): «**нічого не існує**» (Sext. Emp., M VII, 65). Цей аргумент було висунуто проти тези Парменіда та інших елеатів. Судячи з реконструкції задуму Горгія, його трактат був глибоко полемічною працею (Kerferd, 1955, p. 3), справжнім онтологічним викликом самій

можливості мислити суще (Billings & Moore, 2023, pp. 200–214).

Щоби не потрапити в софістичну пастку, «розставлену» Горгієм, ми не будемо сперечатися зі змістом його аргументів (адже тоді ми почали б грати на «софістичному полі»), а вкажемо на перформативну природу його контрдоказу. Виходить так, що принаймні теза самого Горгія, як і його аргументи, «існує», тим самим безперешкодно підтверджуючи висунуте нами положення: щось є. Щоправда, Горгій пропонує тезу (Sext. Emp., M VII, 83–86) про те, що слово не є ні субстратом, ні сущим, зазначаючи водночас, що якби слово було субстратом, то воно відрізнялося б від інших субстратів. Варто зауважити, що в положенні про онтологічний мінімум немає вказівки на необхідну належність того, що існує, до категорії *лише* матеріальних речей, а тому, визнаючи слово сущим, тезу Горгія також необхідно визнати тією, що існує.

Наступною групою контраргументів, яку нам слід розглянути, є заперечення з боку скептиків, які, тим не менш, не є «остаточними». Скептики, вважаючи себе шукачами істини, яку вони ще не знайшли (Sext. Emp., PH I, 1), за допомогою скептичних тропів руйнують, починаючи із самої основи, будь-яке доведення (Sext. Emp., PH I 36–186), висунуте з недостовірних засновків (а разом і самі ці засновки). Одним із п'яти головних тропів, якими вони оперують, є троп «регресу в нескінченність» (circulus vitiosus) (Sext. Emp. PH I, 164–167). Суть цього тропу полягає ось у чому: будь-який доказ на користь предмета обговорення потребує іншого доказу, а той, своєю чергою, іншого, тож втрачається очевидність того, як можливо стверджувати, що дещо взагалі піддається доведенню (Sienkiewicz, 2019, pp. 77–103). Проте, як уже було показано вище, заперечення тези онтологічного мінімуму або ж навіть сумнів щодо неї парадоксальним чином підтверджують її істинність, оскільки сумнів в істинності цього твердження тягне за собою новий сумнів (у виправданості попереднього закиду), а той, своєю чергою, стає сумнівом щодо сумніву. Отож скептик неминуче потрапляє до «хибного кола» самозаперечення, до якого веде вжиток цього тропу.

На можливе запитання скептики «Звідки ми можемо знати, що існує твердження або думка, або ж навіть і самі ми?» — можна з лег-

кістю відповісти: все, чого стосувалися попередні запитання, дається нам у формі «феноменів», існування яких не береться заперечувати й сам Секст Емпірик (Sext. Emp., PH I, 10), коли каже про те, що неочевидною є істинність змісту феномену (а не його наявність). Таким чином, хай би яким був сумнів, долаючи себе, він доводить своє власне існування. Припущення скептики про можливе існування універсальної для всіх ілюзії (такого собі злого генія, *genius malignus*, у розумінні Декарта (Med. I, 22(24)–23(7))), як і наш стосюнок до цієї ілюзії, теж неспроможні спростувати тезу онтологічного мінімуму, інакше-бо неспростовним буде, принаймні, існування ілюзії як такої, про природу якої ми не прагнемо щось стверджувати з впевненістю.

Про доведення необхідності існування вічного сущого

Проблема доказу існування вічного сущого, належить, безумовно, до центральних і найдавніших питань філософії. Першою відомою нам спробою подібного доведення слід вважати докази Парменіда, наведені в його поемі «Про природу», де представлено першу онтологічну систему, яка стверджує існування «буття», заперечуючи існування «небуття» (Пері Фύσσεως, В 8). Фактично Парменід і ставить питання про те, що слід вважати таким, що існує, і яким чином це «суще» влаштоване. Далі, Арістотель визначає філософію як «науку про суще як таке» (Aristot. Met., IV, 1), вибудовуючи свою систему поглядів, відмінну від елейської. Середньовічна філософія в особі Томи Аквінського, спираючись вже на аргументи Арістотеля, зайнята доведенням існування деякого роду «Сущого», або ж «Першопричини», ототожненої з Богом (ST I, q 2. a. 3). А втім, навряд чи докази Томи, які він сам вважав строгими, є загальноприйнятим консенсусом, адже головні його опори — причиново-наслідкові зв'язки та необхідне покладання «Першорушії» — стали предметом критики (інколи справедливої) з боку тих, хто не мав на меті довести існування Бога, стверджуючи існування сущого.

Отже, незважаючи на численні спроби відповісти на запитання «що існує?» та «в який спосіб влаштоване те, що існує?», кожна з них виявлялася вразливою до закидів скептиків через необов'язковість визнання засновків, на

яких ці обґрунтування будувалися. Натомість ми рухатимемося іншим шляхом і спиратимемося на аподиктичний засновок у формі онтологічного мінімуму. Він слугуватиме для нашого міркування «нульовою премією». Відповідно до нього, ми ще раз розглянемо наведені вище основоположні запитання.

Перше запитання: в який спосіб те, що існує, може бути влаштоване?

Що все «сущє» влаштоване відповідним йому чином — очевидно, бо ж під влаштуванням ми розуміємо той спосіб, в який сущє існує. Способів існування може бути лише два: сущє або існує вічно, тобто з необхідністю та без джерела, або невічно, без необхідності, отже маючи певне джерело. Таким чином відмінність між вічним і невічним є першим та необхідним принципом розрізнення.

Друге запитання: що впливає з існування одного сущого?

Слід визнати, що в разі, якщо існує лишень одне сущє (не вдаючись до питання про визначення його конкретних ознак), воно за необхідністю матиме вічний спосіб буття. Це стає зрозумілим з того, що якщо воно, будучи єдиним, є невічним, тоді таке сущє мало б виникнути з небуття і в нього, зрештою, зникнути. Однак це неможливо, оскільки перший засновок був би істинним не завжди, але лише за певних умов.

Третє запитання: що впливає з існування багатьох сущих?

У випадку, якщо сущих існує багато (а можливість доведення цього надійним шляхом виглядає неочевидною), одне з них з необхідністю має бути вічним. Довести це доволі просто: кожне невічне сущє за своєю властивістю матиме початок або причину, під якою ми розуміємо те, завдяки чому річ, якої не існувало актуально, набуває буття, тобто виникає. Причина, отже, має передувати тому, причиною чого вона є. Якщо уявити, що серед великої кількості речей, що існують, усі без винятку виявляться невічними, тоді ми прийдемо до суперечності з першим засновком, який ми поклали як необхідно істинний; у цьому випадку існування тільки невічних сущих не гарантує нам «неперервності» буття. Що це так, очевидно з того, що було б можливим існування світу, в якому одне сущє зникло, а друге — не виникло, тобто «постало» небуття. Якщо ж уявити, що невічні речі породжуються іншими невічними речами до нескінченності, то і в

цьому випадку ми отримаємо суперечність, адже тоді виходить, що нічого вічного *немає*, а проте, сама вічність *є*. Визнати ж це — означає визнати дещо безглузде.

Четверте запитання: чи можливе існування багатьох вічних сущих?

Щодо цього запитання, ми пропонуємо таке судження: ми називаємо різними такі сущі, способи існування та властивості яких відмінні. Якщо уявити собі, що в дійсності існує багато вічних сущих, то неочевидним стає підстава, на основі якої ми розділяємо їх. Тоді той, хто стверджує існування багатьох таких сущих, має довести і показати відмінності в модусах їхнього існування. Однак скидається на те, що розрізнити між собою сущі, які є вічними й такими, що існують за необхідністю, за своєю власною природою, якщо й не є неможливим, то, принаймні, є проблематичним, адже якщо два сущі мають тотожні властивості, то вони є чимось одним, тобто **єдиним вічним сущим**.

Продемонструймо наше доведення необхідності існування вічного сущого у формалізованому вигляді, аби унаочнити його явно та просто. Але спершу дамо визначення елементів цього доведення:

$E(x)$ — x існує (x є сущим);

$E^*(x)$ — x існує вічно (x є вічно сущим), тобто $E^*(x) \equiv \Box E(x)$.

\Box — модальний оператор необхідності, що позначає існуюче необхідно (незалежно від будь-яких обставин, тобто — вічно), а також істинне за необхідністю (істинне за будь-яких обставин), в усіх можливих світах.

\Diamond — модальний оператор можливості, що позначає існуюче можливо (тобто те, що може як існувати, так і не існувати), на противагу існуючому необхідно.

Формалізований виклад доведення є таким:

P1) $\Box(\exists x E(x))$

P2) $\neg\Box(\exists x E^*(x)) \rightarrow \Diamond\neg(\exists x E(x))$

Ergo: $\Box(\exists x E^*(x))$

Пояснення до засновків та висновку попереднього судження:

P1) За необхідністю, в кожному з можливих світів існує принаймні один x , що є сущим, тобто не може існувати «порожній світ».

P2) Якщо в жодному можливому світі не є необхідним існування такого x , що є вічним сущим, тобто x , який існує необхідно та не може не існувати, тоді це означає, що можливим є такий світ, в якому існують лишень не-

вічні суцці, отже — світ, у якому не виконується умова першого засновку.

Отже, необхідно існує такий *x*, що є вічним суццим.

Висновки

У результаті виконання доведення ми дійшли важливих висновків.

По-перше, ми запропонували спосіб розв'язання проблеми відсутності сталої онтологічної (і епістемологічної опори), а також можливий спосіб спростування закиду з боку абсолютного скептицизму, через ужиток концепту «онтологічний мінімум», чію аподиктичну істинність було продемонстровано обґрунтуванням його невразливості його до

можливих контраргументів. Крім того, було надано мінімально необхідне поняттєве опертя для побудови онтологічної (та епістемологічної) системи шляхом ствердження тези, яка слугує прикладом аподиктичного знання.

По-друге, доведення необхідності існування вічного суццого було здійснено послідовно та несуперечливо на основі аподиктичності базового положення про фундамент філософії. Спроба заперечити отриманий висновок веде до появи внутрішньої суперечності у самому судженні, а отже, вказує запереченню на його безпідставність. Спростування ж отриманого висновку, як стає зрозуміло з суті нашого доведення, можливе лише через обґрунтування можливості «існування» небуття, тобто «первності» буття.

Список посилань

- Декарт, Р. (2021). Медитації про першу філософію. У «Медитації» Декарта у дзеркалі сучасних тлумачень: Жан-Марі Бейсад, Жан-Люк Марйон, Кім Сан Он-Ван-Кун (О. Хома, Пер. з фр. і лат., Упор.) (с. 115–293). Дух і Літера.
- Плентінга, Е. (2025). Підґрунття і належна вимога. Дух і Літера.
- Х'юмер, М. (2024). Знання. Реальність. Цінність. Вступ до аналітичної філософії майже для всіх. Дух і Літера.
- Aquinas, T. (1947). *Summa Theologica* (Fathers of the English Dominican Province, Transl.). Benziger Brothers.
- Alston, W. (1999). Perceptual Knowledge. In J. Greco & E. Sosa (Eds.), *The Blackwell Guide to Epistemology* (pp. 223–242). Blackwell Publishing Ltd.
- Bett, R. (2005). *Sextus Empiricus: Against the Logicians*. Cambridge University Press.
- Billings, J., & Moore, C. (2023). *The Cambridge Companion to the Sophists*. Cambridge University Press.
- Chisholm, R. (1989). *The Theory of Knowledge*. 3d ed. Prentice-Hall Inc.
- Coxon, A. H. (2009). *The Fragments of Parmenides: A critical text with introduction, translation, the ancient testimonia and a commentary*. (Revised and expanded edition with new translations by Richard McKirahan). Parmenides Publishing.
- Kerferd, G. B. (1955). Gorgias on Nature or That Which is Not. *Phronesis*, 1, 3–25.
- Mates, B. (1996). *The Skeptic Way: Sextus Empiricus's Outlines of Pyrrhonism*. Oxford University Press.
- Pritchard, D. (2016). *Epistemic Angst: Radical Skepticism and the Groundlessness of Our Believing*. Princeton University Press.
- Reeve, C. D. C. (2016). *Aristotle Metaphysics* (Translated with introduction and notes). Hackett Publishing.
- Russell, B. (1940). *An Inquiry into Meaning and Truth*. George Allen and Unwin Ltd.
- Sienkiewicz, S. (2019). *Five Modes of Scepticism: Sextus Empiricus and the Agrippan Modes*. Oxford University Press.
- Strawson, P. (1985). *The Bounds of Sense. An Essay on Kant's Critique of Pure Reason*. Methuen.
- Williams, M. (2001). *Problems of Knowledge. A Critical Introduction into Epistemology*. Oxford University Press.
- Zagzebski, L. (1999). What is Knowledge? In J. Greco & E. Sosa (Eds.), *The Blackwell Guide to Epistemology* (pp. 92–116). Blackwell Publishing Ltd.

References

- Aquinas, T. (1947). *Summa Theologica* (Fathers of the English Dominican Province, Transl.). Benziger Brothers.
- Alston, W. (1999). Perceptual Knowledge. In J. Greco & E. Sosa (Eds.), *The Blackwell Guide to Epistemology* (pp. 223–242). Blackwell Publishing Ltd.
- Bett, R. (2005). *Sextus Empiricus: Against the Logicians*. Cambridge University Press.
- Billings, J., & Moore, C. (2023). *The Cambridge Companion to the Sophists*. Cambridge University Press.
- Chisholm, R. (1989). *The Theory of Knowledge*. 3d ed. Prentice-Hall Inc.
- Coxon, A. H. (2009). *The Fragments of Parmenides: A critical text with introduction, translation, the ancient testimonia and a commentary*. (Revised and expanded edition with new translations by Richard McKirahan). Parmenides Publishing.
- Dekart, R. (2021). Medytatsii pro pershu filosofiiu. In *Medytatsii "Dekarta" u dzerkali suchasnykh tлумachen: Zhan-Mari Beysad, Zhan-Lyuk Maryon, Kim San On-Van-Kun [Descartes' Meditations on the First Philosophy in the Mirror of Contemporary Interpretations]* (O. Khoma, Transl., Ed.) (pp. 115–293). Duh i Litera [in Ukrainian].
- Kerferd, G. B. (1955). Gorgias on Nature or That Which is Not. *Phronesis*, 1, 3–25.
- Mates, B. (1996). *The Skeptic Way: Sextus Empiricus's Outlines of Pyrrhonism*. Oxford University Press.
- Pritchard, D. (2016). *Epistemic Angst: Radical Skepticism and the Groundlessness of Our Believing*. Princeton University Press.
- Reeve, C. D. C. (2016). *Aristotle Metaphysics* (Translated with introduction and notes). Hackett Publishing.
- Russell, B. (1940). *An Inquiry into Meaning and Truth*. George Allen and Unwin Ltd.
- Sienkiewicz, S. (2019). *Five Modes of Scepticism: Sextus Empiricus and the Agrippan Modes*. Oxford University Press.

- Strawson, P. (1985). *The Bounds of Sense. An Essay on Kant's Critique of Pure Reason*. Methuen.
- Williams, M. (2001). *Problems of Knowledge. A Critical Introduction into Epistemology*. Oxford University Press.
- Zagzebski, L. (1999). What is Knowledge? In J. Greco & E. Sosa (Eds.), *The Blackwell Guide to Epistemology* (pp. 92–116). Blackwell Publishing Ltd.
- Plentinga, E. (2025). *Pidgruntia i nalezhna vymoha [Warrant and Proper Function]* (O. Panych, Transl.). Dukh i Litera [in Ukrainian].
- Khyumer, M. (2024). *Znannia. Realnist. Tsinnist. Vstup do analitychnoi filosofii dlia vsikh [Knowledge, Reality, And Value. A Mostly Common Sense Guide to Philosophy]* (M. Bystrytskii, Transl.). Dukh i Litera [in Ukrainian].

Viacheslav Tsyba, Nikita Pocheptsov

ABOUT “ONTOLOGICAL MINIMUM” AS THE FOUNDATION OF PHILOSOPHY, AND THE PROOF OF THE NECESSITY OF THE EXISTENCE OF AN ETERNAL BEING

This essay deals with an inquiry into the foundations of philosophizing through the concept of the “ontological minimum” as its irrefutable premise, as well as a ground for proving that the existence of an eternal being must necessarily underlie any possible philosophical reasoning. The statement “something exists” (which is the content of the “ontological minimum”), as a very general irrefutable proposition and the minimal required premise for any ontological or epistemological judgment system, is considered. It is proved that the statement of the “ontological minimum” has an apodictic character; hence, it is completely invulnerable to skeptical or similar counterarguments, thereby ensuring the possibility and reliability of knowledge at least at the most fundamental stage of reasoning. Based on the irrefutability of such a fundamental basis, which is precisely what the “ontological minimum” constitutes, the essay demonstrates that, if this basis is denied, any proof of the necessity of the existence of an eternal being would be impossible. Moreover, denying the existence of such a specific kind of being could necessarily bring about a logical contradiction within a proposition if the initial premise were undermined. The ontological consequences arising from the conclusion obtained in the analysis of the ontological minimum are also examined. The significance of the assumption of an ineradicable “eternal being” lies in its self-consistency and its identity with the concept of the basis of judgment. A profound relation between ontological, epistemological, and metaphysical concepts is outlined by the example of reasoning concerning the ontological minimum. Critical objections to the use of the aforementioned terms and the tenets associated with them, given the basic statement “something exists”, explain the continuity of the Western philosophical tradition.

Keywords: epistemology, metaphysics, propositional attitudes, conceptualization, perception, reference, ontological minimum, foundation of philosophy, eternal being, skepticism, necessary existence, possible worlds, proof, modes of existence, cause.

Подано до редакції / Submitted: 16 квітня 2026 р.

Схвалено до публікації / Accepted: 18 травня 2026 р.

Опубліковано / Published: 31 травня 2026 р.

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)